

Przegląd Naukowy – Inżynieria i Kształtowanie Środowiska nr 63, 2014: 99–109
(Prz. Nauk. Inż. Kszt. Środ. 63, 2014)
Scientific Review – Engineering and Environmental Sciences No 63, 2014: 99–109
(Sci. Rev. Eng. Env. Sci. 63, 2014)

Ilona MAŁUSZYŃSKA, Marcin J. MAŁUSZYŃSKI, Marta ANCUTA

Katedra Kształtowania Środowiska, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Department of Environmental Improvement, Warsaw University of Life Sciences – SGGW

Rewitalizacja terenów przemysłowych m.st. Warszawy na przykładzie Powiśla

Brownfield revitalization on the example of Powiśle – part of the capital city Warsaw

Słowa kluczowe: rewitalizacja, Powiśle, tereny przemysłowe, miejska przestrzeń publiczna
Key words: revitalization, Powiśle, brown-field, urban public areas

Wprowadzenie

Procesy przekształceń zachodzące w przemyśle, rozwój nowoczesnych technologii, postępująca globalizacja, a także wzrastające wymogi ochrony przyrody oraz presja ze strony mieszkańców miast przyczyniły się do powstania terenów określanych mianem przemysłowych. Zmiany zachodzące zarówno na tych terenach, jak i terenach do nich przyległych ujawniały często negatywne dla środowiska skutki poprzedniego sposobu gospodarowania. Tereny te wykorzystywane przez różne gałęzie przemysłu, charakteryzuje znaczne zróżnicowanie pozostałych na tych obszarach odpadów

i substancji toksycznych. Negatywne oddziaływanie przemysłu na środowisko było obiektem wielu badań, prowadzonych m.in. przez pracowników obecnego Zakładu Inżynierii Ekologicznej i Rekultywacji Środowiska SGGW (Biernacka, Borowski, Małuszyńska i Małuszyński, 2006, Biernacka, Małuszyńska i Małuszyński, 2007, Małuszyńska, Biernacka, Małuszyński i Kośla, 2009, Małuszyński, Biernacka, Kośla i Małuszyńska, 2009). Wykorzystanie ponownie tych terenów wiąże się z całą gamą koniecznych do wykonania działań, a przede wszystkim do rozpoznania przekształceń środowiska na terenie poddawanych zabiegom rewitalizacyjnym, określenia zanieczyszczeń istniejących na tym terenie oraz wskazania sposobów i metod, aby usunąć lub jak najbardziej ograniczyć negatywne oddziaływanie tych substancji na środowisko.

Rozważając proces rewitalizacji miast, należy zwrócić uwagę na rozwój miasta i jednoczesną jego degradację, a także na skutki przestrzenne, społeczne, ekonomiczne i ekologiczne. Wymienione aspekty zostały uwzględnione przy tworzeniu definicji rewitalizacji na potrzeby projektu naukowego pt. „Rewitalizacja miast polskich jako sposób zachowania dziedzictwa materialnego i duchowego oraz czynnik zrównoważonego rozwoju”. Rewitalizację zdefiniowano jako skoordynowany proces, prowadzony wspólnie przez władzę samorządową, społeczność lokalną i innych uczestników, będących elementem polityki rozwoju i mających na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni zurbanizowanej, zjawiskom kryzysowym, a także pobudzenie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej, poprawę środowiska zamieszkania oraz ochronę dziedzictwa narodowego, z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju (Jarczewski, 2010).

Pozytywne zmiany, jakie zachodzą na obszarach przemysłowych, szczególnie położonych w strefach śródmiejskich, wskutek ich rewitalizacji przyczyniają się do powstania nowego ładu przestrzennego miasta. Realizacja projektów i zadań inwestycyjnych obejmujących rewitalizację uzależniona jest między innymi od pozyskanych funduszy z różnych źródeł. Wśród nich znaczną część stanowią fundusze strukturalne, dotacje i inne środki zewnętrzne. Realizacja działań z zakresu rewitalizacji jest możliwa m.in. dzięki tworzonemu zintegrowanym programom operacyjnym rozwoju regionalnego (ZPORR) w ramach, których jednym z priorytetów jest „Rozwój Lokalny”, obejmujący

m.in. działanie dotyczące „zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojennych” (Ministerstwo Gospodarki i Pracy, 2004). Realizacja przewidzianego programu rewitalizacji obejmuje powtórne zagospodarowanie terenów zdegradowanych przy uwzględnieniu celów:

- 1) ożywienia gospodarczego i społecznego;
- 2) wzrostu potencjału turystycznego obszarów zdegradowanych przez wsparcie wszechstronnych projektów działań technicznych;
- 3) rozwiązywanie problemów społecznych, m.in. walka z patologiami społecznymi;
- 4) podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej terenów poddanych rewitalizacji.

Zdaniem Sztando (2008), budowa i aplikacja programu rewitalizacji danego wycinka struktury miejskiej jest zabiegiem złożonym. Wymaga bowiem przeprowadzenia wielu działań o charakterze diagnostycznym, konsultacyjnym, negocjacyjnym, planistycznym, prawnym, wdrożeniowym i monitoringowym – korygowania projektów i działań w trakcie ich realizacji za pomocą pomiaru efektów rewitalizacji oraz kompleksowej oceny po zakończeniu realizacji projektu.

Wyłączone z użytkowania powierzchni przemysłowe w wyniku ich rewitalizacji nie stanowią już zagrożenia dla środowiska, a poprzez zmianę sposobu zagospodarowania terenu pełnią nowe funkcje zaproponowane w wyniku dialogu społecznego, stając się obszarami, na których zlokalizowane są obiekty: handlowo-usługowe, gospodarcze, edukacyjne, społeczne, kulturalne, rekreacyjne i turystyczne.

Kontynuacja działań prowadzonych w ramach ZPORR w latach 2004–2006 była możliwa dzięki utworzonym dla każdego z województw regionalnym programom operacyjnym (RPO) w perspektywie na lata 2007–2013 oraz 2014–2020. W ramach tych programów możliwe było lub będzie wsparcie działań obejmujących realizację projektów uwzględniających zagadnienie innowacyjności, co jest ściśle związane z realizacją polityki spójności i strategii „Europa 2020”.

Niniejsze opracowanie miało na celu przedstawienie przykładów rewitalizacji wybranych terenów przemysłowych Powiśla (dzielnica Warszawy Śródmieście) zagospodarowanych na cele biurowo-mieszkaniowe, a także przekształconych w miejską przestrzeń publiczną z jednoczesnym wykorzystaniem walorów krajobrazowych terenów przyległych do Wisły.

Działania rewitalizacyjne w Warszawie

Finansowe wsparcie procesów rewitalizacyjnych w Warszawie zapisanych w Zintegrowanym programie operacyjnym rozwoju regionalnego (ZPORR) na lata 2004–2006 pozwoliło na realizację projektów z zakresu rewitalizacji określonych, zdegradowanych obszarów. Jednym z wymogów ZPORR było opracowanie lokalnych programów rewitalizacji (LPR), w których byłyby zawarte konkretne projekty rewitalizacyjne. Ze względu na krótki czas programowania, zaledwie 2 lata, w Warszawie zdecydowano się na opracowanie lokalnego

uproszczonego programu rewitalizacji (LUPR).

Dzięki pracom podjętym nad tworzeniem i wprowadzaniem LUPR w sposób zintegrowany możliwa była analiza kryzysowych obszarów pozwalająca na podjęcie skutecznych działań mających na celu odnowę społeczno-gospodarczą tych terenów. Uzyskane doświadczenie z realizacji LUPR oraz z pierwszego roku jego działania pozwoliły na podjęcie prac mających na celu wypracowanie jednolitego systemu zarządzania procesem rewitalizacyjnym w Warszawie (Borówek, 2010).

Następnym posunięciem w polityce rewitalizacyjnej było przygotowanie przez miasto „Założeń do opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji na lata 2005–2013”, które przyjęto w marcu 2006 roku. W założeniu tym ustalono, że LPR na lata 2005–2013 zastąpi LUPR, jednocześnie określając warunki kontynuacji jego działania (Rewitalizacja UM Warszawa, 2013).

LPR jest narzędziem zarządzania procesem rewitalizacji, natomiast szczegółowe programy rewitalizacji są opracowywane przez dzielnice w mikroprogramach rewitalizacji. Dzielnicę biorące udział w programie samodzielnie zidentyfikowały, zdiagnozowały i przedstawiły obszary kryzysowe oraz zawarły w mikroprogramach działania, które będą realizowane na tych obszarach. Harmonogram LPR podlega okresowym aktualizacjom, które pozwalają m.in. na wprowadzanie nowych projektów w trakcie realizacji obecnego programu. Prowadzony jest monitoring przebiegu LPR oraz ocena efektywności i skuteczności realizacji działań (Borówek, 2010).

Kierunek rewitalizacji danego zdegradowanego obszaru ustalany jest przez wydział rewitalizacji danego urzędu gminy przy udziale społeczności. Zanim program zostanie uwzględniony w lokalnym programie rewitalizacji prowadzone są konsultacje, w których biorą udział koordynatorzy ds. rewitalizacji w poszczególnych urzędach dzielnicowych, specjaliści i mieszkańcy danej gminy. Podczas konsultacji społecznych, mieszkańcy mogą brać udział w podejmowaniu decyzji o wyborze obszaru rewitalizacji, zgłaszać uwagi do planowanych działań, proponować własne pomysły do projektów rewitalizacyjnych, pomóc w wyborze kierunku rewitalizacji, określić potrzeby i oczekiwania społeczeństwa co do rewitalizacji. Konsultacje te służą władzom także do informowania społeczeństwa o decyzjach przez nich podjętych, do przełamywania barier postaw społecznych. Konsultacje społeczne mogą być rozumiane przez samorządy jako wspólna praca z mieszkańcami nad sporządzaniem planów, ustalaniem priorytetów, projektowaniem, realizacją i kontrolą działań rewitalizacyjnych (Strzelecka, 2011).

Załącznikiem do LPR dotyczącym terenu Powiśla jest mikroprogram rewitalizacji dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawa, którego ogólne cele obejmują założenia dotyczące rewitalizacji odnoszące się do zmian przestrzennych, technicznych, społecznych i gospodarczych, podjętych w interesie publicznym, dla wyprowadzenia określonego obszaru z sytuacji kryzysowej, przywrócenie mu dawnych funkcji lub stworzenie warunków do jego dalszego rozwoju (UM Warszawa, 2008). Działania te nakierowane są na podniesienie jakości życia miesz-

kańców oraz stworzenie im możliwości działania i stałego rozwoju. Źródłami finansowania zadań mogą być: fundusze strukturalne Unii Europejskiej, budżet m.st. Warszawy lub Gminny Fundusz Ochrony Środowiska (GFOŚ).

Fundusze strukturalne, których środki mogą być wykorzystane na zadania przedstawione w LPR dotyczą Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS).

Realizacja projektów dotyczących rewitalizacji może także zachodzić samoistnie, czyli być związana procesami rynkowymi zachodzącymi na terenach atrakcyjnych dla inwestorów lub być związana z potrzebami sektora publicznego bez konieczności czy też potrzeby finansowania ze środków UE.

Rewitalizacja obszarów przemysłowych Powiśla

Powiśle jest charakterystycznym obszarem w dzielnicy Śródmieście. Położone jest w większości poniżej Skarpy Wiślanej, tuż nad brzegami Wisły. Zdaniem Pluty (2008), w Warszawie Wisła wraz ze swoją doliną, terasami i wysoką skarpą na lewym brzegu była głównym czynnikiem lokalizacji miasta, a także przez wieki determinowała jego rozwój przestrzenny i krajobraz kulturowy, świadczący o jego tożsamości. To wyjątkowe miejsce spotkania kultury i natury tworzy unikalne możliwości ekspozycji krajobrazu miasta, ale też niezwykle trudne warunki planowania i zarządzania tym krajobrazem.

Początkowo zlokalizowano na Powiślu głównie zakłady przemysłowe,

a zamieszkiwany był przez biedotę i robotników. Dopiero na początku XX wieku, po przeniesieniu przemysłu w inne rejony Warszawy, zaczęto tu budować eleganckie kamienice dla bogatszych Warszawiaków. Po zniszczeniach wojennych nastąpiła przebudowa Powiśla. Pod koniec XX wieku zaczęto realizować zamierzenie przekształcenia Powiśla w dzielnicę uniwersytecką. Poniżej omówiono kilka inwestycji realizowanych na Powiślu.

Jedną z pierwszych inwestycji publicznych o charakterze niekomercyjnym w tak wielkiej skali była budowa zielonego dachu Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego. Jest to budowla z pierwszym tego typu dużym ogrodem na dachu o charakterze doświadczalnym założonym w Polsce. Autorem projektu jest architekt krajobrazu Irena Bajerska. Zaprojektowany został jako część układu budynek – środowisko roślinne i jest powiązany kompozycyjnie z ogrodem „dolnym”, zlokalizowanym na terenie przylegającym do budynku Biblioteki. Budynek Biblioteki jest położony nad Wisłą, poniżej terenu Skarpy Warszawskiej. Z ogrodu na dachu widoczna jest rzeka, jej brzeg, fragmenty Skarpy i usytuowanych na niej budynków.

Bogactwo i różnorodność widoków jest jednym z wielkich walorów tego ogrodu. Koncepcją zagospodarowania zieleni na dachu BUW jest przenikanie się kilku odrębnych ogrodów. Podział funkcjonalno-przestrzenny, wyznaczony świetlikami, urządzeniami technicznymi oraz wejściami na dach (rampa, wjazd windą), inspirowany był ideą utworzenia zróżnicowanych przestrzeni ogrodowych projektowanych na dachu, różniących się w nastrojem, kolorystyką, formą i zapachem. Jest syntezą różnorodnych gatunków roślin zgrupowanych w ogrodach: żółtym, srebrnym, niebieskim, karminowym, zielonym oraz w ogrodzie wejściowym. Ogród BUW jest uznawany za jeden z najpiękniejszych ogrodów dachowych w Europie. Rozciąga się na powierzchni 1 ha, a roślinność zajmuje w nim 5111 m². Koszt budowy nowego gmachu Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego wyniósł ok. 80 mln dolarów (Bajerska, 2010, Kowalczyk, 2011). Widok na budynek Biblioteki UW od strony ogrodu przedstawiono na zdjęciach 1 i 2.

Jednym z ważniejszych obiektów realizowanych w ramach rewitalizacji przestrzeni publicznej warszawskiego Powiśla, a w szczególności lewobrzeżnego

ZDJĘCIE 1. Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, widok od strony ogrodu (Ancuta, 2013)
PHOTO 1. Library of Warsaw University, view from the garden (Ancuta, 2013)

ZDJĘCIE 2. Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, widok od strony ogrodu na kaskadę wodną (Ancuta, 2013)

PHOTO 2. Library of Warsaw University, view from the garden to the water cascade (Ancuta, 2013)

bulwaru Wisły, jest Centrum Nauki Kopernik. Został zaprojektowany przez Jana Kubeca oraz architektów z pracowni „RAR-2 Laboratorium Architektury”, i jest obecnie jednym z ciekawszych obiektów kulturalno-naukowych w Warszawie. Znajduje się w samym sercu Warszawy – nad samą Wisłą i ponad tunelem Wisłostrady, u zbiegu Wybrzeża Kościuszkowskiego i ul. Zajęczej. Obiekt oddano do użytku w 2010 roku. Inwestycja o całkowitej wartości 364,78 mln zł uzyskała 207 mln zł dofinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dostępnego w ramach działania 11.2 „Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym”, Priorytetu XI „Kultura i dziedzictwo kulturowe” Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko”. Centrum Nauki Kopernik jest największym w Polsce miejscem, gdzie zarówno dzieci, młodzi, jak i dorośli mogą poznawać i badać zjawiska fizyczne, chemiczne, biologiczne, a także zgłębiać zagadnienia z zakresu nauk społecznych, historii, archeologii oraz poznawać fundamenty medycyny

czy zgłębiać wiedzę matematyczną oraz techniczną. Program Centrum realizowany jest w ramach stałych ekspozycji, wystaw okresowych, realizacji zajęć laboratoryjnych, wykładów, odczytów, pokazów publicznych, konferencji oraz imprez kulturalno-rozrywkowych. Na terenie CNK zainstalowano także elementy małej architektury będące eksponatami Parku Odkrywców (zdjęcie 3), pełnią równocześnie funkcje rekreacyjne oraz edukacyjne o charakterze interaktywnym.

Centrum Nauki Kopernik jest codziennie odwiedzane przez tysiące zwiedzających nie tylko z Warszawy, ale i z całego kraju, zarówno przez pojedyncze osoby, jak i grupy zorganizowane. W dniu 26 września 2012 roku obiekt ten odwiedził dwumilionowy zwiedzający (Nauka w Polsce PAP, 2012).

Naprzeciwko Centrum Nauki Kopernik, w ramach I etapu rewitalizacji terenów należących do elektrowni Powiśle, firma Menolly Poland wybudowała osiedle mieszkaniowe „Nowe Powiśle” według projektu Stefana Kuryłowicza. Rewitalizację budynków elektrowni

ZDJĘCIE 3. Widok na Centrum Nauki Kopernik i instalację audialną „Szepczące” od strony Wybrzeża Kościuszkowskiego (Ancuta, 2013)

PHOTO 3. View of the Copernicus Science Centre and installation of auditory “Whisperers” from the street Wybrzeże Kościuszkowskie (Ancuta, 2013)

Powisłe chronionych przez konserwatora zabytków poprowadzi w II etapie rewitalizacji firma Hochtief Development Poland, która odrestauruje obiekty według projektu pracowni APA Wojciechowski i wybuduje kompleks biurowo-usługowy. Wśród chronionych obiektów na terenie elektrowni są: rozdzielnia 35 kV, rozdzielnia 5/15 kV, podziemny zbiornik wody (keson), hala maszyn, kotłownia nr 2 oraz zespół podziemnych bunkrów z okresu II wojny światowej. Inwestycja ta pozwoli na pełniejsze zagospodarowanie przestrzeni miejskiej Powiśla z jednoczesnym zachowaniem walorów historycznych oraz zapobiegnie dalszej degradacji terenu tak ważnego dla miasta Warszawy.

W bliskim sąsiedztwie do terenów elektrowni Powisłe, pomiędzy ulicami Drewnianą, Topiel i Zajęczą znajdowały się tereny poprzemysłowe, które również podlegały procesom rewitalizacji. W 2006 roku za zgodą konserwatora za-

bytków wyburzono budynki dawnej fabryki czekolady Fuchsa. Na jej miejscu w 2009 roku powstał zespół budynków mieszkaniowo-biurowo-usługowych „Hortus”.

Integralną częścią Powiśla jest brzeg Wisły i znajdujące się na nim bulwary warszawskie. W ostatnich latach uległy znacznej degradacji, stąd podjęto decyzję o kompleksowej ich przebudowie. W ramach projektu zwrócono uwagę na funkcje reprezentacyjne oraz wypoczynkowe tego terenu (Domaradzki, Sawicki, Sawicka, Sawicki i Gutkowska, 2008). Projekt zagospodarowania lewobrzeżnego bulwaru Wisły ma także za zadanie wzmocnić i zwiększyć rolę rzeki w strukturze przestrzennej miasta z jednoczesną ochroną wartości przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego. Prace nad projektem zagospodarowania lewobrzeżnego bulwaru rozpoczęły się w 2009 roku od wyboru koncepcji architektonicznej przebudowy. Do konkursu zgłoszono 31

prac. Zwycięski projekt należał do pary architektów Marka i Jowity Kubaczka, którzy stworzyli go przy współpracy z grupą „RS Architektura Krajobrazu”. Projekt stanowi innowacyjne rozwiązanie w skali kraju. Wszystkie elementy architektoniczne autorzy zaprojektowali tak, by były przygotowane na przejście wysokiej wody. Realizacja prac w ramach projektu jest skomplikowana i złożona, jest to związane między innymi z uzyskaniem wielu dodatkowych pozwoleń. Do innowacyjnych rozwiązań można zaliczyć np. pawilony na pływakach, które konsultowano z zarządcą wód, czyli Regionalnym Zarządem Gospodarki Wodnej. W rejonie Powiśla zaprojektowano układ sezonowych pawilonów wystawowych i ekspozycyjnych na pływakach. Na odcinku łączącym Powiśle z Mariensztatem zaproponowano bar plażowy z wypożyczalnią sprzętu plażowego. W rejonie Mariensztatu proponuje się zwartą pierzeję pawilonów usługowych, restauracyjnych, kawiarni i galerii. Wzdłuż bulwaru przewiduje się 6-metrowy pas pieszy oraz rekreacyjną ścieżkę rowerową. Przewidziane są parkingi na terenie Mariensztatu, Powiśla, Podzamcza oraz wzdłuż ul. Wybrzeże Kościuszkowskie. W rejonie Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego zostanie urządzona miejska plaża oraz plac wodnych zabaw dla dzieci, a przy Centrum Nauki Kopernik – Park Żywej Rzeki (Architecture, 2013).

Podsumowanie

Niniejsze opracowanie miało na celu przedstawienie przykładów rewitalizacji wybranych terenów poprzemysłowych Powiśla zagospodarowanych na cele biu-

rowo-mieszkaniowe, a także przekształconych w miejską przestrzeń publiczną z jednoczesnym wykorzystaniem walorów krajobrazowych terenów przyległych do Wisły.

Budowa zielonego dachu Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego to jeden z przykładów pierwszych inwestycji publicznych o charakterze niekomercyjnym w tak wielkiej skali, budynek pełni funkcje obiektu edukacyjnego i zarazem poznawczego, gdzie można zarówno zgłębiać wiedzę książkową, jak i prowadzić prace o charakterze doświadczalnym w ogrodzie na dachu, łącząc elementy poznawcze, estetyczne i przyrodnicze.

Centrum Nauki Kopernik jest to jeden z ważniejszych obiektów realizowanych w ramach rewitalizacji przestrzeni publicznej warszawskiego Powiśla, a w szczególności lewobrzeżnego bulwaru Wisły. Obiekt ten jest jednym z największych i najliczniej odwiedzanych w Polsce centrów nauki przeznaczonych dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Zainteresowane osoby w ramach stałych ekspozycji, wystaw okresowych, tematycznych zajęć o charakterze doświadczalnym i wykładowym mają możliwość zapoznać się z bogatą ofertą z zakresu nauk społecznych, ścisłych czy przyrodniczych. Powstanie Centrum Nauki Kopernika może przyczynić się do rozwoju okalającej obiekt infrastruktury, np. obiektów usługowo-gastronomicznych.

Prace prowadzone zarówno na terenach po elektrowni Powiśle, jak i dawnej fabryce czekolady pozwolą na pełniejsze zagospodarowanie przestrzeni miejskiej z jednoczesnym zachowaniem walorów historycznych oraz zapobiegną dalszej degradacji terenu tak ważnego dla miasta Warszawy.

Bulwary warszawskie, ze względu na swoje położenie, powinny pełnić zarówno funkcje reprezentacyjne, jak i turystyczne. W ostatnich latach stanowią jednak obszar podlegający degradacji, co w znacznym stopniu ograniczało możliwości ich właściwego wykorzystania przez mieszkańców miasta i turystów. Prace realizowane obecnie i przewidziane do realizacji na najbliższe lata w ramach programu rewitalizacji pozwolą na zagospodarowanie tych terenów. W przewidzianym do realizacji projekcie rewitalizacji bulwarów wiślanych uwzględniono również powiązanie komunikacji zbiorowej oraz pieszej i rowerowej z usługami żeglugi śródlądowej w postaci tramwaju wodnego, statków wycieczkowych oraz prywatnych. Zdaniem autorów artykułu może to znacząco poprawić wykorzystanie tego obszaru do celów rekreacyjno-turystycznych. Powstająca na tych terenach infrastruktura turystyczna i gastronomiczno-handlowa może wpłynąć na wzmocnienie i poszerzenie roli rzeki w strukturze przestrzennej miasta z jednoczesną ochroną wartości przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego.

Zaprezentowane w pracy obiekty powstające na Powiślu wskazują na potrzebę wprowadzania zmian na obszarach przemysłowych miast. Zrealizowane inwestycje w ramach działań w zakresie rewitalizacji Powiśla wpłynęły na poprawę wizerunku Warszawy i przyczyniły się do podniesienia atrakcyjności inwestycyjnej terenów rewitalizowanych. Na terenach zrewitalizowanych możemy zaobserwować zintegrowany ład przestrzenny, poprawę estetyki przestrzeni publicznej, a także zwiększenie

powierzchni terenów zieleni oraz liczby obiektów przeznaczonych dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Zauważalny jest także wzrost potencjału turystycznego obszarów poddanych działaniom rewitalizacyjnym. Zagospodarowanie terenów przemysłowych ożywiło te obszary, co z pewnością przyczyni się do rozwiązania problemów społecznych mieszkańców okolicznych terenów.

O słuszności koncepcji zagospodarowania i rewitalizacji Powiśla mogą również świadczyć powstające w sąsiedztwie BUW i CNK nowe obiekty użyteczności publicznej pełniące rolę miejsc spotkań mieszkańców (księgarnio-kawiarnie, klubo-kawiarnie), a także placówki działające w starych, odrestaurowanych kamienicach.

Realizacja zaprezentowanych w pracy inwestycji z zakresu rewitalizacji wybranych obszarów Powiśla była możliwa m.in. dzięki wsparciu finansowemu ze środków UE. Oczywiście fundusze unijne nie są jedynymi źródłami finansowania rewitalizacji, jednakże są bardzo przydatne i dostęp do nich przyczynił się do intensyfikacji programów rewitalizacji. Miejmy nadzieję, że w najbliższych latach polityka w zakresie rewitalizacji Powiśla będzie kontynuowana, a przy wsparciu finansowym z UE wytyczone działania w ramach programu rewitalizacji będą mogły być w pełni zrealizowane.

Literatura

- Architecture. (2013-07-31). Bulwary Wiślane. Pobrano z lokalizacji: <http://www.architecture.eu/bulwarynadwislan.html>
- Bajerska, I. (2010). Ogród na dachu BUW. *Dachy zielone e-kwartalnik*, 1, 16-21.

- Biernacka, E., Borowski, J., Małuszyńska, I. i Małuszyński, M.J. (2006). Chrom nikiel i ołów w wierzchniej warstwie gleb aglomeracji warszawskiej. *Przegląd Naukowy Inżynieria i Kształtowanie Środowiska*, 34, 43-50.
- Biernacka, E., Małuszyńska, I. i Małuszyński, M.J. (2007). Zawartość ołowiu w wierzchniej warstwie gleb z wybranych rejonów Polski o różnym stopniu antropopresji. *Przegląd Naukowy Inżynieria i Kształtowanie Środowiska*, 38, 7-12.
- Borówek, I. (2010). Program Rewitalizacji miasta stołecznego Warszawy. W A. Muzioł-Węclawowicz (red.), *Przykłady rewitalizacji miast Tom 12 serii Rewitalizacja miast polskich* (strony 103-131). Kraków: IRM.
- Domaradzki, K., Sawicki, M., Sawicka, D., Sawicki, P. i Gutkowska, P. (2008). Wstępna koncepcja zagospodarowania oraz wytyczne programowo-przestrzenne architektoniczne i techniczne do projektu zagospodarowania lewobrzeżnego bulwaru Wisły w Warszawie na odcinku od KS Spójnia do Cypla Czerniakowskiego. Pobrano z lokalizacji: http://siskom.waw.pl/planistyka/przestrzen/bulwary_nadwislanskie/bulwar_koncepcja_dawos_analytyka.pdf
- Jarczewski, W. (2010). Procedura badawcza i wyniki prac prowadzonych w ramach diagnozy. W Z. Ziobrowski, i W. Jarczewski, *Rewitalizacja miast polskich – diagnoza. Tom 8 serii Rewitalizacja miast polskich* (strony 14-21). Kraków: IRM
- Kowalczyk, A. (2011). Dachy szansą na zrównoważony rozwój terenów zurbanizowanych. *Zrównoważony Rozwój - Zastosowania*, 2, 66-81.
- Małuszyńska, I., Biernacka, E., Małuszyński, M.J. i Kośła, T. (2009). Zawartość wanadu w glebach i roślinach na terenach przyległych do PKN Orlen w Płocku. *Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych*, 40, 171-176.
- Małuszyński, M.J., Biernacka, E., Kośła, T. i Małuszyńska, I. (2009). Vanadium content in plants in the areas under different petroleum-derived substances pollution. *Polish Journal of Environmental Studies*, 18 2B, 110-112.
- Ministerstwo Gospodarki i Pracy. (2004). Przewodnik dotyczący kryteriów planowania oraz zarządzania projektami dotyczącymi rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich po-przemysłowych i po-wojskowych w ramach zintegrowanego programu operacyjnego rozwoju regionalnego finansowanego ze środków funduszy strukturalnych. Pobrano z lokalizacji: http://www.zporr.umwo.opole.pl/cms/php/do_druku.php3?cms=cms_zporr&lad=a&id_dzi=15&id_men=4&id_dok=4&zalaczniki_zdjecia=
- Nauka w Polsce PAP. (2012-10-31). Centrum Nauki Kopernik świętuje drugie urodziny. Pobrano z lokalizacji: <http://naukawpolsce.pap.pl/aktualnosci/news,392649,centrum-nauki-kopernik-swietuje-drugie-urodziny.html>
- Pluta, K. (2008). Zielone osie Mokotowa na obszarze Skarpy Warszawskiej - Planowanie i Zarządzanie. *Prace komisji krajobrazu kulturowego Zarządzenie krajobrazem kulturowym*, 10, 114-122.
- Rewitalizacja UM Warszawa. (2013-07-25). Lokalny program rewitalizacji m st. Warszawy. Pobrano z lokalizacji: <http://rewitalizacja.um.warszawa.pl/lokalny-program-rewitalizacji-m-st-warszawy>
- Strzelecka, E. (2011). Rewitalizacja miast w kontekście zrównoważonego rozwoju. *Budownictwo i Inżynieria Środowiska*, 2, 661-668.
- Sztando, A. (2008). Pomiar rezultatów programu rewitalizacji miast. *Samorząd terytorialny*, 9, 41-57.
- UM Warszawa. (2008). Mikroprogram Rewitalizacji Dzielnicy Śródmieście m st. Warszawy. Pobrano z lokalizacji: http://bip.um.warszawa.pl/rada/druki/2516/2516_zal_08_srodmiescie.doc

Streszczenie

Rewitalizacja terenów poprzemysłowych m.st. Warszawy na przykładzie Powiśla.

Rewitalizacja przestrzeni miejskich może przywrócić znaczne powierzchnie terenów poprzemysłowych, które były wyłączone z użytkowania do ponownego zagospodarowania. Działania te są możliwe dzięki stworzonym programom rewitalizacji, w ramach których określa się obszar i zakres prac dla danych rejonów, wraz ze wskazaniem ich

późniejszego zagospodarowania zgodnego z potrzebami społeczności i planami zagospodarowania miast. W pracy przedstawiono przykłady działań rewitalizacyjnych prowadzonych na terenach poprzemysłowych m.st. Warszawy, zlokalizowanych na Powiśle i obejmujących zabiegi, których następstwem może być powstanie miejskich przestrzeni publicznych wykorzystujących walory krajobrazowe terenów przyległych do Wisły.

revitalization programs, which defines the area and scope of work for specific regions, together with an indication of their future development in accordance with the needs of the community and urban development plans. The paper presents examples of revitalization activities carried out on the brownfields of capital city Warsaw located on the Powiśle and covering treatments, which may result in the creation of urban public spaces, using the landscape areas adjacent to the river.

Summary

Brownfield revitalization on the example of Powiśle – part of the capital city Warsaw. Revitalization of urban areas can bring significant areas of brownfield sites that have been out of use for redevelopment. These activities are made possible by the created

Authors' address:

Ilona Małuszyńska
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego
Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska
Katedra Kształtowania Środowiska
ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa
e-mail: ilona_maluszynska@sggw.pl
Poland